

The world that used to be and the ideas that shaped it, disappeared, down the corridors of August and of the months that followed...

Barbara Tuchmann in *AUGUST 1914*

(In de wervelstorm van augustus 1914 en de daaropvolgende maanden verdween niet alleen de vertrouwde wereld, maar ook het gedachtengoed dat die wereld zijn vorm gegeven had.)

Een dorp in het *Etappengebied*

Lichtervelde 1914-1918

Filip Van Devyvere

In de luttele jaren tussen 1906 en 1914 hebben de spanningen zich in Europa opgebouwd en naar 1914 toe tekenen de beide kampen zich af. Alle landen van enige betekenis in West-Europa voeren hun militaire inspanningen op. Uiteindelijk zal de aanslag op de Oostenrijkse kroonprins een voldoende zwaar incident zijn om heel West-Europa voor vier lange jaren in de oorlog te storten. Aan de implicaties en de gevolgen van de wereldbrand zal ook Lichtervelde niet ontsnappen.

Duitsland is in 1914 een geïndustrialiseerde grootmacht geworden, die zich door zijn burens ingesloten voelt. Bij de verdeling van Afrika in kolonies kon het slechts enkele kruimels oprapen, wat voor nóg meer frustraties zorgt. Frankrijk heeft de nederlaag van 1870 nog altijd niet verteerd. De Duitse keizer in de spiegelzaal van Versailles: het was niet denkbaar, maar toch gebeurd. De Britten, op het hoogtepunt van hun macht als maritieme natie, beginnen zich bedreigd te voelen door Duitsland. In de Balkanlanden, grotendeels in handen van het vermolmde Oostenrijks gezag, leiden de tegenstellingen tussen moslims, katholieken en orthodoxen, gekruid met culturele invloeden van Magyaarse, Slavische of Germaanse oorsprong, tot allerlei conflicten waarbij de grote mogendheden zich niet onbetuigd laten.

1 De internationale scène

Naar 1914 toe tekenen de beide kampen zich af. Duitsland en Oostenrijk-Hongarije gaan samen maar hebben beiden hun vijanden: Rusland staat niet op goede voet met Oostenrijk-Hongarije dat aanstuurt op machtsuitbreiding in de Balkanlanden waardoor Rusland de Bosporus en de Dardanellen, zijn enige uitweg naar een open zee, bedreigd ziet. Frankrijk zint sedert de nederlaag van 1870 alleen maar op weerwraak tegen Duitsland. Het verbond Rusland-Frankrijk komt tot stand en Groot-Brittannië, dat zich als maritieme mogendheid ook door Duitsland bedreigd begint te voelen, wordt de derde bondgenoot in de *Triple Entente*.

Alle landen van enige betekenis in West-Europa voeren hun militaire inspanningen op: Frankrijk voert de driejarige dienstplicht in wat de getalsterkte van het leger op 750 000 man brengt. Duitsland heeft reeds 800 000 man onder de wapens. Zelfs België voert in 1913 de algemene dienstplicht in.

Wanneer op 28 juni 1914 aartshertog Franz-Ferdinand, de Oostenrijkse troonopvolger, in Sarajevo, hoofdstad van het in 1908 geannexeerde Bosnië-Herzegovina, de troepen schouwt, wordt hij door de Servische nationalist Gavrilo Prinzip neergeschooten. Meteen is de lont aan het kruitvat aangestoken en luttele weken later zal heel Europa in brand staan. Servië is altijd al de beschermeling van Rusland geweest.

Oostenrijk dat het reeds eerder met Servië aan de stok had, zoekt steun bij Duitsland, dat hulp belooft indien Rusland zich in het conflict mengt.

Op 23 juli is er een ultimatum en op 28 juli een oorlogsverklaring van Oostenrijk aan Servië. Oostenrijk mobiliseert zijn leger en bij wijze van tegenbluf mobiliseert op 30 juli ook Rusland. Duitsland voelt zich bedreigd door de Russische mobilisatie ("Kriegsgefahr" zei Moltke tot kanselier Bethmann-Hollweg) en verklaart op 1 augustus de oorlog aan Rusland, twee dagen later ook aan Frankrijk. Op 2 augustus vragen de Duitsers die, conform aan het reeds lang voordien uitgedokterde plan van Schlieffen, op korte tijd in Parijs willen geraken, vrije doorgang door België, hetgeen geweigerd wordt en meteen protest uitlokt van de Britten, die sedert 1830 voor onze neutraliteit garant staan.

2 België, dwars op de weg der oprukkende legers

In België brengt de regering op 29 juli het leger 'op versterkte vredesvoet': dienstplichtigen van de lichtingen 1910, 1911 en 1912 worden opgeroepen. Op 31 juli volgt de algemene mobilisatie. Overal in het land trekken de mannen naar de kazernes, in de overtuiging dat ze binnen een paar maanden, hooguit tegen de winter, terug thuis zullen zijn.

In de morgen van 4 augustus is het echter zover: de Duitsers trekken de Belgische grens over. De forten van Luik houden heldhaftig stand maar worden uiteindelijk toch in puin geschoten door per spoor aangevoerde Krupp-kanonnen. De slag bij Haelen waar de Belgische infanterie de Duitse cavalerie belet de Gete over te steken, kan de Duitse opmars slechts een weinig vertragen.

De heldhaftige militaire weerstand der Belgen en de gruweldaden van de oprukkende Duitsers in Dinant, Aarschot en Leuven (waar onder meer de complete universiteitsbibliothek in de vlammen opgaat) vinden weerklank in de internationale pers en zullen later ook door de geallieerden als propaganda gebruikt worden. België krijgt het imago van een martelaar, Duitsland dat van een niets ontziende barbaar.

Tegen eind augustus vallen ook de Naamse forten en trekken koning en leger zich terug in de vesting Antwerpen. Begin oktober wordt het echter duidelijk dat de Belgen ook deze positie zullen moeten opgeven en acht dagen later begint de terugtocht naar de IJzer, waar na zware gevechten het front zich uiteindelijk stabiliseert in de modder van de inundaties.

3 En Lichtervelde?

Door vele Lichterveldenaren onopgemerkt, is de oorlogsdreiging naderbij gekomen. De beide Lichterveldse bladen, *De Veldbloem*, en *De Gazette van Lichtervelde* besteden slechts sporadisch en anekdotisch aandacht aan de internationale gebeurtenissen. Alle twee zijn ze hoofdzakelijk op de plaatselijke toestanden gericht en bovendien sterk gepolariseerd in de tegenstelling Rood-Zwart.

Wanneer Leopold II in 1909 de nieuwe wet op de dienstplicht tekent wordt dit alleen gezien als de rechtzetting van een mistoestand, niet als een stap in de voorbereiding

van de verdediging van 's lands grenzen. Wanneer in 1913 het leger uitgebreid wordt en de algemene dienstplicht een feit wordt, maakt de redacteur van *De Veldbloem* zich alleen zorgen over de kosten van de hele operatie en over het moreel niveau van het kazerneleven:

Koken moet en zal kosten. Er is geen tegenhouden aan dit meedoen van ons land in die algemeene legerfurie en wij moeten er droevig ons hoofd op neerleggen. Wij kunnen alleen den wensch uitdrukken dat er zoo weinig caserneleven mogelijk zij en dat zooveel het nog mogelijk is, de caserne verzedelijkt worde¹ ...

In Lichtervelde lijkt de oorlog aanvankelijk slechts een verre dreiging die de Lichterveldenaren niet of slechts weinig zal beïnvloeden. De zomer van 1914 is uitzonderlijk warm en de oogst staat veelbelovend te rijpen, wachtend op de pikkers. Margarethazondag 1914 valt op 26 juli, later kan het bijna niet, en de kermis verloopt in minneur vanwege de oorlogsgeruchten. Nog in de kermisweek komen de mobilisatieorders op de gemeente toe: op 29 juli voor de klassen 1910, 1911 en 1912, twee dagen later voor de rest. De foorkramen, toen per spoor aangevoerd, geraken niet van het Marktplaatsweg omdat het Belgisch leger alle voorrang in het spoorwegaanverkeer heeft.

In totaal worden er een honderdtal Lichterveldenaren opgeroepen. Enkele onder hen kiezen het hazenpad nog vóór hun militieklasse opgeroepen wordt en trekken naar Nederland. Enkele uitzonderingen melden zich als oorlogsvrijwilliger. In weerwil van alle tekenen aan de wand blijven sommigen optimist: België is neutraal, en als het toch zover komt, dan zijn de forten van Luik oninneembaar ...

Duitse spotprent op de inname van België

4 Het is natuurlijk anders uitgedraaid.

Vanaf begin augustus wordt ook Lichtervelde onafwendbaar in het oorlogsgebeuren meegesleurd. In de eerste oorlogsweken gebeurt er van alles: inlevering van wapens en munitie, opeisingen van paarden, motorrijwielen en automobielen, en verordeningen allerhande. Sommigen slaan op de vlucht voor het naderend leger en zoeken onderkomen in Engeland of Frankrijk. De eerste Lichterveldenaars sneuvelen: Alidor Vermote opgeroepen bij het Twaalfde Linieregiment, 30 jaar oud, in het inferno van de Luikse forten, Firmin Bonte van 't Vierde Linie, amper 21 jaar, op 12 augustus

¹ *De Veldbloem*, 5 april 1913.

in de slag bij Haelen, en Achiël Vanwalleghem soldaat bij het Tweede Linie, enkele dagen later te Bunsbeek bij Tienen.

Op 22 en 23 augustus zijn de eerste Duitsers in Lichtervelde te zien: eerst een 17-tal kurassiers te paard op verkenning. 's Anderendaags komen er cyclisten en paardenvolk. Aan het station knippen ze de telegraafdraden door, daarna rijden ze weer weg. De mensen blijven binnenshuis, bang om wat komen kan.

Uiteindelijk is het rond midden oktober 1914 dat de bezetting definitief begint. Het Pruisische Reserve Infanterieregiment 211 veroverd Lichtervelde en neemt er zijn intrek.

De eerste vijandelijke uniformen in het dorp: het begin van een verschrikking die vier volle jaren zal duren ...

Heemkundige kring Karel Van de Poele